

GIỚI THIỆU MỘT SỐ VỤ VIỆC CỤ THỂ VỀ TÀI SẢN MÃ HÓA, TIỀN MÃ HÓA Ở VIỆT NAM

1. Hoạt động giao dịch, đầu tư kinh doanh

Tại Việt Nam, mặc dù khung pháp lý cho tài sản mã hóa, tiền mã hóa chưa rõ ràng như đã phân tích, tài sản mã hóa, tiền mã hóa vẫn được giao dịch công khai và rất nhiều người tham gia giao dịch, đầu tư kinh doanh. Người tham gia mua bán các loại tài sản mã hóa, tiền mã hóa chủ yếu mang tính chất đầu cơ. Những nhà đầu tư tại Việt Nam có thể giao dịch mua bán một số loại tài sản mã hóa, tiền mã hóa thông dụng (Bitcoin, Ethereum,...) thông qua một số sàn giao dịch như Remitano.com, santienao.com, buyselleth.com... hay các nhóm trên mạng xã hội, ứng dụng gọi điện, nhắn tin qua mạng (Facebook, Telegram, WhatsApp, Viber, Zalo...). Theo số liệu ước tính, tại Việt Nam có khoảng 1 triệu người sở hữu và tham gia giao dịch tài sản mã hóa với số tiền giao dịch hằng ngày khoảng 200 - 300 tỷ đồng; phần lớn số tiền này giao dịch qua các tài khoản ngân hàng¹. Đồng thời, đồng Việt Nam là một trong tám đồng tiền pháp định được sử dụng nhiều nhất trong giao dịch tài sản mã hóa, tiền mã hóa còn được một số cá nhân, tổ chức sử dụng để chuyển giá trị đi nước ngoài mà không qua hệ mã hóa, tiền mã hóa trên thực tế trên toàn thế giới². Tài sản mã hóa, tiền mã hóa còn được một số cá nhân, tổ chức sử dụng để chuyển giá trị đi nước ngoài mà không qua hệ thống ngân hàng, mạng lưới thanh toán hiện hành.

Ngoài việc mua bán, giao dịch các loại tài sản mã hóa, tiền mã hóa, tại Việt Nam còn xuất hiện nhiều tổ chức, cá nhân thiết lập các hệ thống máy tính, máy chủ để “đào” tiền mã hóa. Việc “đào” tiền mã hóa này gây lãng phí rất nhiều năng lượng, tạo ra lợi nhuận nhưng không khai báo và không đóng thuế thu nhập doanh nghiệp hay thuế thu nhập cá nhân.

Hiện nay, các nguy cơ đối với hoạt động liên quan đến tài sản mã hóa, tiền mã hóa chủ yếu xuất phát từ các dự án ICO mang tính lừa đảo, sử dụng tài sản mã hóa, tiền mã hóa hay ICO chỉ là cái cớ để lừa đảo như thông qua kinh doanh

¹ Theo số liệu của Cục Phòng chống tội phạm công nghệ cao, Bộ Công an tại Hội thảo do Bộ Tư pháp tổ chức tại Thành phố Hồ Chí Minh ngày 25/5/2018 (Từ ngày 10/8/2018, Cục này sáp nhập thành Cục An ninh mạng và phòng, chống tội phạm sử dụng công nghệ cao).

² Ethen Ng: "Security: The Next Step in the Crypto Industry's Evolution", Bài tham luận tại Hội thảo quốc tế “Tài sản ảo, tiền ảo: Kinh nghiệm quốc tế và một số vấn đề pháp lý đặt ra” do Bộ Tư pháp chủ trì, Hà Nội, ngày 16/9/2018

tương tự mô hình đa cấp bất hợp pháp. Ngoài ra, tài sản ảo, tiền ảo có thể tạo ra nguy cơ rửa tiền và tài trợ khủng bố, ảnh hưởng tới an ninh tiền tệ và nguy cơ thất thu thuế. Cụ thể:

Thứ nhất, các hoạt động ICO huy động vốn lừa đảo, chiếm đoạt tài sản theo các phương thức chủ yếu sau:

- Thực hiện ICO nhưng không có đồng tiền mã hóa như quảng cáo, không có ví blockchain, không thể chuyển đổi cái gọi là “tiền ảo” đó sang các loại tiền mã hóa, tiền mã hóa đang được cộng đồng quốc tế sử dụng rộng rãi. Sau khi bán một số lượng lớn cái gọi là “tiền ảo”, các đối tượng đóng cửa website, chiếm hưởng toàn bộ số tiền của khách hàng.

- Lừa đảo huy động vốn dưới hình thức đầu tư vào các sản phẩm tiền mã hóa, các dự án kinh tế và trả lại cho những người gửi tiền với lợi nhuận rất cao. Khi hệ thống huy động được một lượng tiền nhất định, các đối tượng sẽ bỏ trốn hoặc lấy lý do để chậm trả cho khách hàng nhằm chiếm đoạt tài sản trái phép.

- Lừa đảo trên mạng: nhiều đối tượng lừa đảo trên mạng như lừa đảo trúng thưởng, lừa đảo facebook, lừa đảo qua thương mại điện tử... qua việc yêu cầu bị hại chuyển khoản qua ngân hàng, chuyển mã thẻ cào thành chuyển tiền mã hóa. Như vậy, đối tượng lừa đảo không phải sử dụng tài khoản ngân hàng giả mạo, thuê người nhận tiền hay chuyển mã thẻ cào thành tiền mặt thông qua các dịch vụ trung gian thanh toán.

Thứ hai, về nguy cơ rửa tiền và tài trợ khủng bố từ các giao dịch tài sản mã hóa, tiền mã hóa, do tính chất ẩn danh của loại này, một số tổ chức nước ngoài thay đổi cách tài trợ truyền thống thông qua tiền mặt, chuyển khoản hoặc hợp pháp hóa thành các khoản đầu tư, từ thiện bằng cách chuyển tài sản mã hóa, tiền mã hóa cho các nhóm chống phá trong nước. Việc quy đổi tài sản mã hóa, tiền mã hóa thành tiền mặt tại Việt Nam vẫn có thể diễn ra do khái niệm tiền mã hóa, tài sản mã hóa chưa được xác định, khuôn khổ pháp lý chưa rõ ràng, đồng bộ để quản lý, xử lý các hoạt động liên quan đến tiền mã hóa, tài sản mã hóa.

Ngoài ra, tiền mã hóa còn được sử dụng để ẩn danh giao dịch thanh toán cho các hành vi vi phạm pháp luật khác như: mua bán thông tin thẻ tín dụng, thuê máy chủ không cần xác thực chủ thể, dùng để truyền bá văn hóa phẩm đồi trụy;

thuê tấn công DDoS (thuê tấn công từ chối dịch vụ phân tán)³; chiếm quyền điều khiển máy tính tổng tiền; buôn bán ma túy; buôn bán vũ khí và nhiều loại tội phạm khác.

Thứ ba, đối với vấn đề đảm bảo an ninh tiền tệ, với lượng tiền giao dịch lớn hằng ngày liên quan đến tài sản mã hóa, tiền mã hóa, không thông qua hệ thống tổ chức tín dụng, không được kiểm soát có nguy cơ ảnh hưởng đến vai trò quản lý nhà nước đối với thị trường tiền tệ và hoạt động thanh toán của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam, có thể ảnh hưởng đến việc điều hành kinh tế vĩ mô của Chính phủ trong tương lai khi các giao dịch này đạt quy mô đủ lớn.

Thứ tư, đối với hiệu lực của giao dịch tài sản mã hóa, tiền mã hóa, các giao dịch xảy ra tranh chấp có thể sẽ rất khó được pháp luật bảo vệ, gây mất ổn định đối với hoạt động huy động tài chính. Hiện nay, có không ít nhà đầu tư người Việt Nam tham gia hoạt động mua bán, đầu tư tài sản mã hóa, tiền mã hóa và giao dịch trên các sàn giao dịch quốc tế. Một dòng tiền lớn sẽ theo các hoạt động đầu tư ra nước ngoài mà không có sự kiểm soát của cơ quan nhà nước có thẩm quyền. Nếu xảy ra tấn công mạng vào các sàn và ví lưu trữ hoặc trường hợp sàn đóng cửa thì khách hàng có thể sẽ mất toàn bộ số tiền.

Thứ năm, lượng tiền giao dịch hằng ngày lên đến hàng trăm tỷ đồng và nhiều cá nhân, tổ chức thu được lợi nhuận cao, cũng như các cá nhân, tổ chức đang thiết lập hệ thống “đào” tiền mã hóa nhưng cơ bản đều không khai báo và đóng thuế, gây thất thu cho ngân sách nhà nước.

2. Một số vụ việc điển hình

2.1. Vụ việc kinh doanh tiền mã hóa

Từ năm 2008 đến tháng 9/2013, ông Nguyễn Việt C tham gia mua bán tiền mã hóa (Bitcoin, Webmoney) qua mạng Internet, tháng 9/2013, cơ quan an ninh điều tra Công an tỉnh BT đã nhiều lần mời ông C làm việc liên quan đến việc ông mua, bán tiền mã hóa. Ngày 19/10/2015, cơ quan an ninh điều tra Công an tỉnh BT có Công văn số 87/ANĐT đề nghị Chi cục Thuế thành phố BT nghiên

³Bruno Rodrigues, Thomas Bocek, Burkhard Stiller: " Enabling a Cooperative, Multi - domain DDoS Defense by a Blockchain Signaling System (BloSS) ", Communication Systems Group (CSG), Department of Informatics (IfI) University of Zurich (UZH), 2018.

cứu xử TOLE lý vi phạm hành chính và truy thu thuế đối với hành vi mua bán tiền mã hóa (tiền ảo trên mạng Internet) của ông C.

Ngày 12/5/2016, Chi cục Thuế thành phố BT ban hành Quyết định số 714/QĐ - CCT áp dụng các biện pháp khắc phục hậu quả, buộc ông C phải nộp 1.667.850.063 đồng thuế thu nhập cá nhân và 981.527.006 đồng thuế giá trị gia tăng. Không đồng tình với quyết định này, ông C gửi đơn khiếu nại. Ngày 18/5/2016, Cục Thuế tỉnh BT ban hành Quyết định số 1002/QĐ - CT bác đơn khiếu nại của ông. Ngày 15/6/2017, ông C khởi kiện hành chính và đề nghị Tòa án nhân dân tỉnh BT hủy hai quyết định nêu trên.

Ngày 20 và 21/9/2017, Tòa án nhân dân tỉnh BT xét xử sơ thẩm công khai vụ án đã thụ lý số 16/2017/TLST - HC ngày 22/6/2017 về việc khiếu kiện “Quyết định truy thu thuế theo Quyết định đưa vụ án ra xét xử sơ thẩm số 17/2017/QĐXXST - HC ngày 19/8/2017 giữa ông Nguyễn Việt C (người khởi kiện) và Chi cục Trưởng Chi cục Thuế thành phố BT và Cục trưởng Cục thuế tỉnh BT (người bị kiện). Theo Bản án số 22/2017/HC - ST ngày 21/9/2017 về việc khiếu kiện “Quyết định truy thu thuế”, Hội đồng xét xử sơ thẩm vụ án hành chính nhận định không có căn cứ pháp lý để xác định ông C phải nộp thuế giá trị gia tăng và thuế thu nhập cá nhân khi mua bán tiền ảo vì Tòa án cho rằng:

Thứ nhất, đối tượng chịu thuế giá trị gia tăng theo quy định tại Điều 3 Luật Thuế giá trị gia tăng năm 2008, sửa đổi, bổ sung năm 2013, 2014, 2016 là “hàng hóa, dịch vụ sử dụng cho sản xuất, kinh doanh và tiêu dùng ở Việt Nam”, đối tượng nộp thuế thu nhập cá nhân theo Điều 2 và Điều 3 Luật Thuế thu nhập cá nhân năm 2007, sửa đổi, bổ sung năm 2012, 2014 là cá nhân cư trú có thu nhập chịu thuế từ hoạt động sản xuất, kinh doanh hàng hóa, dịch vụ. Tuy nhiên, chưa có bất cứ một văn bản quy phạm pháp luật nào quy định tiền kỹ thuật số (tiền ảo) là hàng hóa, dịch vụ sử dụng cho sản xuất, kinh doanh và tiêu dùng ở Việt Nam. Mặt khác, theo Công văn số 881/Tra ngày 15/10/2013 của Thanh tra Bộ Thông tin và Truyền thông và Công văn số 125/BTR - TTRA ngày 09/12/2013 của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam chi nhánh tỉnh BT thì pháp luật hiện hành không quy định ngành nghề kinh doanh nạp tiền ảo và cũng không có khái niệm tiền ảo, chưa văn bản quy phạm pháp luật nào điều chỉnh về việc mua bán tiền ảo trên Internet;

Thứ hai, Quyết định số 714/QĐ - CCT căn cứ vào Công văn số 4356/BTC - TCT ngày 01/4/2016 của Bộ Tài chính về việc hướng dẫn quản lý thuế đối với hoạt động mua, bán tiền kỹ thuật số, theo đó, “hoạt động mua bán tiền kỹ thuật số là hoạt động mua bán hàng hóa và được xếp vào loại hình đến nay hoạt động kinh doanh thương mại; tiền kỹ thuật số thuộc đối tượng chịu thuế giá trị gia tăng và cá nhân kinh doanh tiền kỹ thuật số thuộc đối tượng chịu thuế thu nhập cá nhân...”. Công văn này hướng dẫn áp dụng pháp luật vượt quá thẩm quyền ban hành theo quy định của Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015, mặc nhiên công nhận tiền kỹ thuật số (tiền ảo) là hàng hóa nên được mua bán và xếp vào loại hình hoạt động kinh doanh thương mại và phải chịu thuế theo quy định là không đúng, xâm phạm đến quyền và lợi ích hợp pháp của ông C, đồng thời ảnh hưởng đến hiệu quả điều hành chính sách tiền tệ của Ngân hàng Nhà nước, tạo điều kiện để chuyển tiền bất hợp pháp, thanh toán, tài trợ cho các giao dịch bất hợp pháp;

Thứ ba, Điều 1 Quyết định số 714/QĐ - CCT nêu lý do không xử phạt vi phạm hành chính là “Hình thức kinh doanh mua bán tiền kỹ thuật số trên mạng Internet là một loại hình mới phát sinh, do các văn bản hướng dẫn áp dụng thu thuế loại hình còn chậm” cũng đã thừa nhận việc mua bán tiền kỹ thuật số chưa có văn bản quy phạm pháp luật hướng dẫn thi hành. Mặt khác, Quyết định số 714/QĐ - CCT đã căn cứ vào Công văn số 87/ANĐT ngày 19/10/2015 của Cơ quan an ninh điều tra Công an tỉnh BT để tính tổng doanh số mua bán tiền ảo không kê khai nộp thuế là 140.218.143.677 đồng để truy thu thuế giá trị gia tăng và thuế thu nhập cá nhân là 2.649.377.069 đồng là không chính xác, bởi lẽ, Công văn này chỉ là văn bản mang tính chất tham khảo, là kết quả thu thập chứng cứ, tài liệu theo quy định của Bộ luật Tố tụng hình sự nhằm xác định có đủ căn cứ để khởi tố vụ án hình sự hay không.

Trên cơ sở đó, Hội đồng xét xử sơ thẩm quyết định sử dụng trên thế giới và là đồng tiền tiêu như USD,... chấp nhận yêu cầu khởi kiện của ông C và tuyên xử hủy Quyết định số 714/QĐ - CCT ngày 12/5/2016 của Chi cục Trưởng Chi cục Thuế thành phố BT và Quyết định số 1002/QĐ - CT ngày 18/5/2017 của Cục trưởng Cục Thuế tỉnh BT, Đến nay, Bản án số 22/2017/HC - ST ngày 21/9/2017 không bị kháng cáo và đã có hiệu lực thi hành.

Về nội dung, Bản án cho rằng hoạt động kinh doanh tiền ảo (tiền mã hóa) không phải là kinh doanh hàng hóa, dịch vụ do pháp luật thuế giá trị gia tăng chưa quy định rõ có thể hợp lý. Tuy nhiên, việc Bản án kết luận khoản thu nhập phát sinh từ hoạt động này không phải là thu nhập chịu thuế thu nhập cá nhân thì có thể chưa chính xác.

2.2. Vụ việc AOC

Khoảng tháng 01/2017, ông Nguyễn Tuấn G, Chủ tịch Câu lạc bộ AOC Việt Nam, thường xuyên tổ chức các cuộc hội thảo tại HN và BG để huy động vốn bằng đồng tiền điện tử Aoc được đăng trên website aloscoin.com, Tại các cuộc hội thảo, ông Nguyễn Tuấn G giới thiệu về đồng AOC - là loại tiền kỹ thuật số đang được trao đổi, sử dụng trên thế giới và là đồng tiền tiêu như USD...

Khách hàng tham gia chỉ cần bỏ tiền mua các gói tiền ảo (tiền mã hóa)⁴ với các mức tiền khác nhau. Người tham gia sẽ phải nộp tiền mặt trực tiếp cho người làm ở đầu lạc bộ. Sau khi nộp tiền sẽ được cấp 01 tài khoản kèm mật khẩu trên website aloscoin.com để theo dõi, quản lý số lượng tiền đã đầu tư, số tiền hoa hồng được nhận⁵.

Theo giới thiệu, nhà đầu tư sẽ được nhận lãi suất là 0,5 %/ngày, mỗi tháng nhận tiền lãi 02 lần vào ngày 15 và 30 hàng tháng, sau 180 ngày tham gia người đầu tư sẽ được rút toàn bộ vốn đầu tư ban đầu về nếu không tham gia nữa, nếu giới thiệu được thêm người tham gia sẽ được hưởng thêm phần trăm tiền hoa hồng với nhiều mức khác nhau từ 6% đến 10% số tiền mà các nhà đầu tư tham gia, nếu kêu gọi được càng nhiều người tham gia sẽ thu được càng nhiều tiền. Hết 180 ngày có thể rút toàn bộ số tiền gốc trong tài khoản theo giá của đồng AOC tại thời điểm rút. Nếu nhà đầu tư để lại tài khoản gốc để cùng kinh doanh với Câu lạc bộ thì được nhân đôi số tiền trong tài khoản và hưởng lãi suất là 0,3%/ngày và sau 180 ngày tiếp theo mới được rút tiền. Đến khoảng tháng 4/2017, Câu lạc bộ AOC Việt Nam thành lập văn phòng AOC BG do Thân Thị T làm đại diện trưởng chi nhánh ở BG. T thu tiền của các nhà đầu tư sau đó nộp

⁴ 8 gói đầu tư: A1 - 400 A00; A2 - 1.000 A00; A3 - 2.000 AOC A4 - 6.000 AOC; A5 - 10.000 AOC; A6 20.000 AOC; A7 - 40.000 AOC, A8 - 100.000 AOC.

⁵ Nội dung vụ việc AOC được tổng hợp từ thông tin do Bộ Công an cung cấp và thông tin trên internet, như: <https://anninhthudo.vn/phap-luat/ong-trum-duong-day-kinh-doanh-tien-ao-aoc-la-dan-da-cap-chuyen-ngheiep/750848>, antd

cho Nguyễn Thị Y. Khi đến kỳ trả lãi thì Y, G đem một phần tiền trong tổng số tiền mà các nhà đầu tư đã nộp vào để T trả lãi cho các nhà đầu tư. Đến khoảng tháng 10/2017, G và Y cho biết không có tiền trả lãi cho các nhà đầu tư nên đã bảo T lấy tiền của các nhà đầu tư mới trả cho các nhà đầu tư trước. T đã thu của 24 nhà đầu tư mới với tổng số tiền khoảng 3,2 tỷ đồng. Hiện G, Y, T không có khả năng thanh toán cho tiền lãi và tiền gốc của các nhà đầu tư.

Tại cơ quan công an, các đối tượng đã thừa nhận hành vi thành lập Câu lạc bộ AOC Việt Nam, Văn Phòng AOC BG tổ chức huy động mọi người tham gia nộp tiền đầu tư tiền ảo Aloscoin (A00) nhằm chiếm đoạt tài sản. Căn cứ vào tài liệu, chứng cứ đã thu thập và lời khai của các đối tượng, ngày 28/11/2017, Cơ quan an ninh điều tra PA92) - Công an tỉnh BG đã ra quyết định khởi tố vụ án hình sự; khởi tố bị can và ra lệnh tạm giam đối với 03 đối tượng về tội “Lừa đảo chiếm đoạt tài sản”. Đây là vụ án khởi tố về hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản, sử dụng phương thức thủ đoạn mới bằng hình thức đầu tư bằng tiền ảo (tiền mã hóa) nhưng bản chất là hoạt động tương tự mô hình đa cấp trá hình nhằm huy động vốn trả lãi suất cao, lấy tiền của người tham gia sau trả cho người tham gia trước để lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Đây là vụ án có quy mô lớn, các đối tượng có liên quan và người tham gia đầu tư ở nhiều tỉnh, thành phố trong cả nước. Bộ luật Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2017 đã có các quy định cụ thể về hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản này⁶.

2.3. Vụ việc iFan

Dự án ICO của Công ty cổ phần Modern Tech bắt đầu kêu gọi vốn từ năm 2017 theo hình thức huy động vốn bằng đồng iFan. Công ty này chỉ tồn tại hơn 4 tháng rồi biến mất. Theo đăng ký kinh doanh, tám người đã sáng lập nên Modern Tech từ ngày 31/10/2017 với số vốn điều lệ 100 tỷ đồng, trong đó ông Vũ Hữu L (15%) là cổ đông lớn nhất. Ông Vũ Hữu L trước đó từng là một trong những nhân vật cấp cao của Công ty đa cấp Vision Việt Nam⁷. iFan được giới thiệu là (i) Đồng tiền số được dùng để kết nối giữa các nghệ sĩ “showbiz” với cộng đồng người hâm mộ của họ (iFan có thể được dùng để trao đổi, thanh toán hóa đơn vé “show diễn, phí tài về các bài hát, mua sản phẩm...); (ii) Phát triển

⁶ Xem Điều 174 (Tội lừa đảo chiếm đoạt tài sản), Điều 175 (Tội lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản) Bộ luật Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2017.

⁷ Nội dung vụ việc iFan được tổng hợp từ thông tin do Bộ Công an cung cấp và thông tin trên internet, như: <http://congan.com.vn/vu - an/phong - su/duong - day - tien - no - ifan - pincoin - bi - to - lua - 15000 ty - dong - ven - man - lien - minh - ma - quy 53636.html>

trên nền tảng Ethereum - một trong số những nền tảng blockchain uy tín nhất trên thị trường hiện nay. Tuy được quảng bá rộng rãi như vậy nhưng dự án iFan cho đến nay chưa được triển khai theo lộ trình như đã ghi nhận trong Sách trắng của dự án này, và giá trị của đồng iFan (đồng tiền đại diện cho dự án) cũng sụt giảm nghiêm trọng kể từ thời điểm được chính thức niêm yết tại các sàn giao dịch quốc tế⁸.

Tại Việt Nam, nhóm iFan kêu gọi những người tham dự đầu tư vào đồng tiền mã hóa iFan, với hứa hẹn lãi suất 48%/tháng, gói 100 đôla đến 1.000 đôla: lãi suất 48% một tháng và hoàn gốc sau 120 ngày; gói 1.010 đôla đến 5.000 đôla: lãi suất 48% một tháng và cộng thêm 0,1 % hàng ngày, hoàn gốc sau 110 ngày; gói 5.010 đôla đến 10.000 đôla: lãi suất 48% một tháng và cộng thêm 0,2 % hàng ngày, hoàn gốc sau 100 ngày; gói 10.010 đôla đến 25.000 đôla: lãi suất 48 % một tháng và cộng thêm 0,25 % hàng ngày, hoàn gốc sau 90 ngày; gói 25.010 đôla đến 100.000 đôla: lãi suất 48 % một tháng và cộng thêm 0,3 % hàng ngày, hoàn gốc sau 80 ngày; gói 100.000 đôla trở lên: lãi suất 48 % một tháng và cộng thêm 0,35 % hàng ngày, hoàn gốc sau 60 ngày.

Nếu kêu gọi thành công người khác tham gia vào hệ thống theo mô hình đa cấp thì được hưởng hoa hồng 8%. Về chính sách hoa hồng hứa hẹn, hoa hồng giới thiệu: khi người tham gia cũ giới thiệu được một nhà đầu tư mới tham gia (gọi là F1) thì được hưởng 8 % giá trị gói đầu tư mà F1 tham gia, F1 tiếp tục giới thiệu được nhà đầu tư mới tham gia (F2) thì được hưởng 4 % giá trị gói đầu tư mà F2. Tương tự như vậy, đối với F3 được hưởng 2 %, F4 được hưởng 1 %, F5 được hưởng 1 %, F6 được hưởng 0,5 %, F7 được hưởng 0,3 %, F8 được hưởng 0,1 %. Hoa hồng này được gọi là Referral Bonus (B1), hoa hồng doanh số: Tổng doanh số là tổng giá trị các gói đầu tư của các nhà đầu tuyển dưới (F1, F2...). Nếu tổng doanh số nhà đầu tư đạt 1.000 đôla thì được hưởng 1% doanh số, 10.000 đôla được hưởng 2%, 100.000 đôla được hưởng 4%, 1.000.000 đôla được hưởng 6 %. Hoa hồng này được gọi là Power Bonus (B2), hoa hồng cho thành viên vip, nhà đầu tư lớn: những nhà đầu tư tham gia gói đầu tư từ 10.000 đôla trở lên được hưởng thêm hoa hồng cho thành viên vip, bằng 5 % (B1 + B2) và được gọi là Matching Bonus (B3), Công ty iFan còn dành 5% lợi nhuận để chia cho các nhà đầu tư tham gia gói đầu tư từ 100.000 đôla trở lên. Hoa hồng

⁸ Số liệu theo trang <https://www.marketwatchcominvestingstockffan>

này được gọi là Pool Bonus (B4), hoa hồng cho những nhà đầu tư phát triển hệ thống: tổng doanh số trong một tháng đạt 200.000 đôla được thưởng một Apple IphoneX, 400.000 đôla được thưởng một Apple MacBook Pro 13 inch, 600.000 đôla được thưởng một 5 Star Trip, 1.000.000 đôla được thưởng một xe ô tô Mazda Cx5, 2.000.000 đôla được thưởng một xe ô tô Toyota Camry 2.4, 4.000.000 đôla được thưởng một xe ô tô Mercedes C250, Hoa hồng này được gọi là " Top Leaders Promotion & Bonus".

Ban đầu, dự án này huy động vốn bằng cách bán đồng iFan với giá từ 0,1-5 USD/đồng iFan. Sau đó, iFan triển khai yêu cầu bắt cho vay lại nhằm ngăn người đầu tư thoái vốn. Thời điểm cuối năm 2017, giá Bitcoin tăng mạnh cũng là một phần cơ sở để nhà đầu tư tin tưởng. Tuy nhiên, chỉ sau thời gian ngắn trả lãi như cam kết, iFan đã thay đổi phương thức trả lãi sang tiền mã hóa, ngoài ra hạn mức đầu tư tối thiểu để rút lợi nhuận cũng liên tục tăng lên để “ép” nhà đầu tư rót thêm tiền. Nhiều nhà đầu tư bị mắc kẹt không chỉ với lợi nhuận mà cả phần vốn gốc ban đầu. Sau khi huy động vốn thành công, iFan lập sàn giao dịch nội bộ, thực hiện các thủ đoạn thao túng giá, sau đó tuyên bố dự án thất bại. Đến tháng 01/2018, tất cả nhóm Facebook, nhóm chat và trang cá nhân của các “lãnh đạo iFan” đều đột ngột biến mất.

Như vậy, bản chất của dự án iFan không dựa trên sự đầu tư nghiên cứu phát triển công nghệ mà lợi dụng xu hướng phát triển của tiền mã hóa để tạo ra phương thức kêu gọi đầu tư không chân chính, lừa đảo nhờ mô hình đa cấp tài chính, dùng tiền của nhà đầu tư sau trả cho nhà đầu tư trước. Đáng chú ý, đa phần những nhà đồng sáng lập Modern Tech đều xuất phát từ các doanh nghiệp kinh doanh đa cấp tại Việt Nam. Theo quy định tại khoản 1 Điều 4 Nghị định số 40/2018/NĐ - CP, hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp chỉ được thực hiện đối với hàng hóa, mọi hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp với đối tượng không phải là hàng hóa đều bị cấm, trừ trường hợp pháp luật có quy định khác. Mặt khác, theo quy định tại Điều 4 Nghị định số 40/2016/NĐ - CP, sản phẩm nội dung thông tin số là một trong những hàng hóa không được kinh doanh theo phương thức đa cấp. Tài sản mã hóa, tiền mã hóa cũng có thể coi là sản phẩm nội dung thông tin số. Như vậy, trong mọi trường hợp, việc kinh doanh theo phương thức đa cấp trái phép đối với tài sản mã hóa, tiền mã hóa là vi phạm pháp luật. Trên thực tế, hiện nay, Bộ Công an cũng đang tiến hành điều

tra vụ việc trên cơ sở phát hiện dấu hiệu lừa đảo chiếm đoạt tài sản, từ đó làm rõ trách nhiệm pháp lý của các tổ chức, cá nhân có liên quan.

2.4. Vụ việc Sky Mining

Sky Mining sử dụng hai pháp nhân là Hợp tác xã Bầu trời công nghệ và hợp tác xã nông thủy Hữu cơ xanh để ký hợp đồng huy động vốn từ nhà đầu tư. Sky Mining quảng cáo là tổ chức khai thác tiền ảo tại Việt Nam; nhà đầu tư tham gia mua các gói máy đào từ Sky Mining, Công ty đã bán máy cho người mua và sau đó người mua ký gửi máy cho công ty thực hiện việc đào xu (coin)⁹.

Có 05 gói đầu tư, trong đó với gói Diamond giá trị 5.000 USD, nhà đầu tư sẽ sở hữu một máy đào tiền ảo được đánh dấu và ghi tên trên thân máy tại xưởng đào tiền ảo của công ty. Nhà đầu tư sẽ được nhận tiền lãi tính 50 USD/ngày, tương đương 1.500 USD/tháng và thời gian thu hồi vốn khoảng gần 4 tháng. Hợp đồng sẽ kết thúc khi nhà đầu tư nhận đủ số tiền 15.000 USD, tương đương với mức lợi nhuận 300 %. Với các gói đầu tư Bronze giá trị 100 USD, Silver giá trị 500 USD, Gold giá trị 1.000 USD, Platinum giá trị 3.000 USD, công ty sẽ trả vốn cho nhà đầu tư sau 1 năm và cộng thêm tiền lãi với lãi suất lên tới 300 %. Thông thường các nhà đầu tư không đủ 5.000 USD sẽ ghép với các nhà đầu tư khác cho đủ 5.000 USD để được hưởng ở mức ưu đãi cao nhất của công ty.

Công ty Sky Mining đã tổ chức nhiều hội thảo ở nhiều tỉnh và thành phố trên cả nước, thể hiện sự giàu có của công ty để kêu gọi nhà đầu tư tham gia các xưởng đào coin của công ty, cam kết đầu tư được hưởng lãi suất cao. Ngoài ra Sky Mining còn khuyến khích nhà đầu tư giới thiệu, kêu gọi sự tham gia của những người thân, bạn bè để được hưởng hoa hồng theo mô hình đa cấp. Với hình thức huy động như vậy, Sky Mining đã thu hút được hàng chục nghìn nhà đầu tư tham gia với số tiền huy động được lên đến hàng trăm tỷ, Theo phản ánh của các phương tiện thông tin đại chúng, hệ thống Sky Mining đã dùng chi trả lãi suất cho nhà đầu tư, hệ thống máy móc đã bị di chuyển không còn nguyên vẹn, người đại diện pháp luật không có mặt tại nơi cư trú, nghi bỏ trốn và có dấu hiệu lừa đảo. Như vậy, vụ việc Sky Mining có dấu hiệu cho thấy các đối tượng đã lợi dụng việc kêu gọi đầu tư đào tiền mã hóa để lừa đảo nhà đầu tư “ham” lợi

⁹ Nội dung vụ việc Sky Mining được tổng hợp từ thông tin do Bộ Công an cung cấp và thông tin trên internet, như <https://vtv.vn/kinh-te/dao-tu-dao-tien-no-sky-mining-rui-wo-tu-chinh-hop-dong-ky-ket-20180801090829666.htm>

nhuận cao. Vụ việc này đặt ra vấn đề cần phải có hoạt động tuyên truyền, phổ biến để người dân biết, cần phải tìm hiểu kỹ về các dự án cũng như các nguy cơ và rủi ro khi tham gia vào các hoạt động đầu tư, kinh doanh tiền mã hóa/tài sản mã hóa.

2.5. Vụ việc VNCOIN

Tháng 5/2015, Nguyễn Hữu T thành lập và điều hành Công ty cổ phần đầu tư TRV, thuê Phạm Việt S, Nguyễn Hồng Q là những người quen đứng tên cổ đông và giữ các chức vụ khác nhau trong Công ty. Tháng 8/2016, T thành lập và điều hành Công ty cổ phần OTCMAX, thuê Phạm Việt S làm Tổng giám đốc, đại diện theo pháp luật và Nguyễn Hồng & phụ trách lĩnh vực công nghệ thông tin. Việc thành lập công ty chỉ là cách hợp thức hóa để người dân tin tưởng đầu tư vào các dự án ảo do T tạo ra. Thực tế, OTCMAX không sản xuất kinh doanh gì, cũng không đầu tư vào dự án nào nhưng T tổ chức nhiều buổi hội thảo, thuê in ấn, phát hành tài liệu; chỉ đạo người vận hành website otcmax.vn đăng bài liên tục về hình ảnh của T, của hàng trăm dự án mà T vẽ ra với lợi nhuận cực lớn để thu hút đầu tư¹⁰.

Theo T, ban đầu có nhiều nhà đầu tư “ham” lợi nên tham gia đầu tư các dự án, vì vậy OTCMAX có tiền trả lãi cho nhà đầu tư. Nhưng đến tháng 11/2016, Công ty không trả lãi đúng hạn cho nhà đầu tư như cam kết do nhà đầu tư tham gia ít dần, tiền không còn. Thấy làn sóng đầu tư tiền ảo đang dâng cao, tháng 9/2017, T đổi tên OTCMAX thành Công ty cổ phần VNCOIN nhằm chuyển sang hình thức lừa đảo tiền ảo. T tổ chức nhiều hội nghị, hội thảo, công bố Công ty VNCOIN có kênh đầu tư tiền ảo tạo ra giá trị lớn, nhà đầu tư mua tiền ảo VNCOIN gửi vào ví của mình sẽ được Công ty đảm bảo lợi nhuận lên đến 2,5 %/ngày¹¹. Mặt khác, T mời gọi các nhà đầu tư từ CTCMAX chuyển qua mua tiền ảo do VNCOIN tạo ra, ai không đồng ý sẽ phải trả lại OTCMAX toàn bộ giấy tờ ký hợp đồng hợp tác đầu tư và ký giấy xác nhận thanh lý hợp đồng, sau đó Công ty sẽ trả lại tiền nhà đầu tư trong thời gian 45 ngày. Tuy nhiên, T thừa nhận đó chỉ là cách nhằm lấy lại toàn bộ giấy tờ để nhà đầu tư không có bằng chứng khi kiện tụng xảy ra. Với tiền ảo VNCOINS, ban đầu T cho định giá 0,9 USD/VNCOIN, Khi nhà đầu tư đổ tiền vào mua thì bộ phận IT sẽ làm giá VNCOIN tăng lên mỗi ngày. Tuy nhiên, T chỉ đạo không cho tiền ảo VNCOIN

¹⁰ Nội dung vụ việc VNCOIN được tổng hợp từ thông tin do Bộ Công - Cung cấp và thông tin trên internet, như: <https://thanhnien.vn/thoi-992179.html>

¹¹ Xem <http://vncoins.vn>

tăng liên tục dễ bị sinh nghi, mà biến động tăng mạnh, giảm nhẹ thường xuyên khiến thị trường linh động như Bitcoin. Thời điểm lực lượng chức năng bắt giữ các bị can, Công ty này định giá mỗi VNCOIN tương đương 10 USD. Ngày 30/7/2018, Cơ quan cảnh sát điều tra Bộ Công An (C44) đã khởi tố bị can, tạm giam 04 tháng đối với các bị can với hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản, gồm: Nguyễn Hữu T, Phạm Việt S, Nguyễn Hồng Q. Việc khởi tố bị can vụ VNCOIN thực chất không liên quan đến tiền mã hóa mà do các hành vi huy động vốn là ng tính đi cấp.

Tóm lại, trừ vụ việc tại BT có bản án của Tòa án nhân dân tỉnh BT liên quan đến việc áp dụng phía lit do các bị can thực hiện từ năm 2016, về thuế giá trị gia tăng và thuế thu nhập từ hoạt động kinh doanh tiền mã hóa, các vụ việc còn lại, gồm AOC, iFan, Sky Mining, VNCOIN về bản chất chỉ là các vụ việc mà các đối tượng lợi dụng danh nghĩa tài sản mà hôn, tiền mã hóa để lừa đảo thông qua mô hình đa cấp tài chính, huy động tiền đầu tư để nhận được lợi nhuận rất cao ở mức không tưởng. Có thể vì thiếu thông tin, thiếu kiến thức và vì “ham” lợi nhuận được hứa hẹn ở mức rất cao, nhiều người dân đã “sập bẫy” các hành vi lừa đảo này. Đây cũng có thể coi là nguy cơ lớn nhất đối với việc quản lý tài sản ảo, tài sản mã hóa hay tiền ảo, tiền mã hóa Việt Nam trong giai đoạn hiện nay, khi khung pháp lý điều chỉnh về các vấn đề có liên quan còn một số khoảng trống, chưa phù hợp với tình hình thực tế.

Đối chiếu với quy định của pháp luật hình sự thì hiện nay đã có cơ sở pháp lý để xử lý các hành vi này. Cụ thể, Điều 139 và Điều 140 Bộ luật Hình sự năm 1999, sửa đổi, bổ sung năm 2009, Điều 17A đã quy định về Tội lừa đảo chiếm đoạt tài sản; Điều 175 về Tội lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản; Điều 217a Bộ luật Hình sự năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2017 đã quy định tội vi phạm quy định về kinh doanh theo phương thức đa cấp.

Tài liệu tham khảo

1. Ethen Ng: "Security: The Next Step in the Crypto Industry's Evolution",
2. Bài tham luận tại Hội thảo quốc tế “Tài sản ảo, tiền ảo: Kinh nghiệm quốc tế và một số vấn đề pháp lý đặt ra” do Bộ Tư pháp chủ trì, Hà Nội, ngày 16/9/2018
3. Bruno Rodrigues, Thomas Bocek, Burkhard Stiller: "Enabling a Cooperative, Multi-domain DDoS Defense by a Blockchain Signaling System (BloSS)", Communication Systems Group (CSG), Department of Informatics (IfI) University of Zurich (UZH), 2018.
4. <https://anninhthudo.vn/phap-luat/ong-trum-duong-day-kinh-doanh-tien-ao-aoc-la-dan-da-cap-chuyen-nghiep/750848>, antd
5. <https://www.marketwatchcominvestingstockffan>
6. <https://vtv.vn/kinh-te/dau-tu-dao-tien-no-sky-mining-rui-wo-tu-chinh-hop-dong-ky-ket-20180801090829666.htm>
7. <https://thanhvien.vn/thoi-992179.html>

8. <http://vncoins.vn>

